

Türkiye İçin Göç ve İşsizlik Üzerine Bir Uygulama

Aytaç Pekmezci¹, Kurtuluş Bozkurt², Özge Taş^{3*}

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fen Fakültesi, İstatistik Bölümü, 48000, Muğla, Türkiye

² Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi, Ekonomi Bölümü, 09200, Aydın, Türkiye

³ Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksek Okulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Bilgisayar Programcılığı Pr, 50400, Nevşehir, Türkiye

*ozge.tas@kapadokya.edu.tr

Özet

İnsanların zorunlu kaldıkları için yaşadıkları yerden başka yerlere gitmesi yani göç etmesi ekonomik ve sosyal olarak günümüz dünyasının en önemli sorunlarından biri olan işsizlik üzerinde yönü ve derecesine bağlı olarak her ülkenin bulunduğu koşullara göre farklı etkiler meydana getirebilmektedir. Mevcut akademik kaynaklar da incelendiğinde göç ve işsizlik arasındaki ilişkinin yönü ve derecesi hakkında ortak bir görüş olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye için 2015:01 - 2022:01 dönemleri aylık veriler kullanılarak incelenen değişkenler arasında uzun ve kısa dönemli ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular sonunda değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olmadığı ancak sadece göç sayısından işsizlik oranına doğru tek yönlü kısa dönemli ilişki saptanmış ve göç sayısının işsizlik oranını negatif yönde etkilediği veya işsizlik oranının göç sayısından etkilendiği anlaşılmıştır.

Anahtar kelime: Eşbütünleşme analizi, Nedensellik analizi, Dış göç, İşsizlik, Emek piyasaları.

GİRİŞ

Göçler, antik çağlardan günümüze kadar gelen süreçte ülkelerin hem siyasal hem de sosyo-ekonomik gelişmelerini belirleyen önemli kavramlardan birisi olmuştur. Bu bağlamda Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarının mirasçısı konumunda olan Türkiye geçmişten bugüne çevresinde yaşanan gelişmelerin bir neticesi olarak kitlesel göç hareketlerine maruz kalmıştır.

Göçlerin kaynakları itibari ile bakıldığında ise daha ziyade iyi yaşam koşullarına ulaşmak ve yaşam standartlarını arttırmak amacıyla insanların göç faaliyetlerine katıldıkları bunun yanında yetersiz iş imkânları, nüfusun aşırı büyümesi ve en önemlisi de güvenlik ve insan hakları noktasında yaşanan sorunların göç hareketlerinin ana nedenleri olduğu görülmektedir. Bu noktada bakıldığında da göç olgusunun başta ekonomik ve sosyal olmak üzere siyasal, kültürel ve demografik birçok unsuru içerisinde barındırdığı söylenebilir. Ayrıca dünyada yaşanan sosyo-ekonomik dönüşümlerde göçü besleyen en önemli olgulardır.

Diğer taraftan göç kavramsal bir ülkenin kendi içerisindeki nüfus hareketliliği ile tanımlanırken ki buna içgöç denilmektedir ülkeler arası hareketlilik olarak ta tanımlanmaktadır ve buna da literatürde dışgöç denilmektedir. Bu çalışmanın konusunu ise içgöçten ziyade yurtdışından Türkiye'ye gelen ve çalışma izni alarak Türk emek piyasasında faaliyette bulunan yabancılar dolayısıyla dışgöçün emek piyasalarına etkisi oluşturmaktadır.

Dışgöçün kaynaklarına bakıldığında ise küresel ölçekte ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının önem arz ettiği görülmektedir. Özellikle son yarım asırdır küreselleşme süreci ile birlikte ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının keskin bir şekilde ayrışması, kırsal alanda yaşanan yoksulluğun yanında kent yoksulluğunun da giderek artması dışgöç hareketlerini besleyen önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan konuya yönelik olarak dışgöç hareketlerini anlamaya çalışan

çalışmaların büyük bir çoğunluğunun ortak noktası ekonomik gerekçelerin varlığıdır ve bu noktada emek piyasaları üzerinden konu anlaşılmalı çalışılmıştır.

LİTERATÜR

Literatüre bakıldığında konuyla ilgili ilk önemli çalışmanın Ravenstein (1885;1889) tarafından yapıldığı görülmektedir. Ravenstein bu öncül çalışmalarında göç olgusunun nedenlerini, gerekçelerini ve kanunlarını ortaya kalkmış ve bu noktada iş imkânlarındaki farklılıkların göç hareketlerine neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özellikle sanayileşme ile birlikte ekonomik büyümenin beraberinde getirdiği yeni iş imkânlarının kırdan kente göçü arttırdığını, kentlerin cazibesinin artması sonucunda da kentlerin nüfusunun arttığını ifade etmektedir. Ravenstein (1885) tarafından belirlenen göç kanunları ise aşağıdaki gibi maddeleştirilebilir;

1. Göç edenler daha ziyade kısa mesafedeki yerlere göç etmektedirler,
2. Göç aşamalı olarak gerçekleşmekte, kentlere yakın kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göçün akabinde boşalan kırsal bölgelere daha uzak kesimlerden insanların gelmesi ile göç ülke geneline yayılan bir durum az etmektedir,
3. Bu genele yayılan aşamalı göç süreci dalga formundadır ve bu iç içe geçmiş süreçler bir biri ile benzerlikler göstermektedir.
4. Her göç kendine benzer başka bir göç hareketi yaratmaktadır.
5. Uzun mesafeye göç edenler, ticaret ve sanayi bakımından gelişmiş merkezlere göç etmeyi tercih ederler. Göçmenlerin kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay alma arzusu, yayılma sürecini destekler. Böylece gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü, göçle karşılanmaktadır.
6. Ülkenin kırsal alanlarında yaşayanların göç etme eğilimi kentsel alanlarında yaşayanlardan daha yüksektir.
7. Kadınların göç etme eğilimi kısa mesafelerde erkeklerden daha yüksektir. Erkekler uzun mesafede göç etmeye daha yatkındırlar.
8. Göçmenlerin çoğu, erişkinlerdir. Doğdukları yeri terk etme söz konusu olduğunda ailelerden çok yetişkinler göç etmeyi tercih ederler. O yüzden aileler nadiren göç ederler.
9. Göçmenler göç ettikleri merkezlerin sanayi alanlarını ve ulaşım yollarını geliştirirler.
11. Göçün ana nedeni ekonomiktir.

Ravenstein'a göre göçün en temel nedeni ekonomiktir ve ekonomik gerekçeler dışındaki nedenler göç açısından güçlü etkiler yaratmaz. Diğer taraftan Ravenstein'nin bu görüşleri başta Neoklasik iktisat yaklaşımı olmak üzere kendisinden sonra gelen göç yaklaşımlarına yol gösterici olmuştur.

Neoklasik iktisat yaklaşımının göç ile ilgili yaklaşımlarına bakıldığında ise daha ziyade merkezde ekonomik koşulları dikkate aldıkları ve bu noktada göçü iten ve çeken faktörlerle göç olgusunu açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla iktisadi aktörlerin rasyonel olduğu yaklaşımından hareketle göç kararı alan bireylerin bu kararlarında ekonomik koşullarını iyileştirmek, gelirlerini artırmak ve en önemlisi de yaşam koşullarını iyileştirmek gibi motivasyonların etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Dolayısıyla neoklasik iktisat yaklaşımı açısından ülkeler arasında işgücü piyasalarının ücret ve iş koşulları bağlamında farklılıklar arz etmesi göçü açıklayan en önemli unsurdur. Göçün maliyetleri de göç kararının alınması etkili olan diğer önemli faktörlerden birisidir.

Diğer taraftan neoklasik iktisat göç olgusunu açıklamaya çalışırken mikro ve makro boyutta bir analiz yapmaktadır. Örneğin Todaro (1969) yapmış olduğu çalışmada gelişmiş ülkelerde, kırdan kente doğru yaşanan göç olgusunu mikro ve makro boyutta analiz etmektedir. Makro analize göre bireyler göç edecekleri bölgede elde etmeyi umdukları kazançlar ile göçün maliyetlerini karşılaştırarak

göç kararı almaktadır. Dolayısıyla göç etmeyi düşünen bireyler bir fayda maksimizasyonu ile karar vermektedirler.

Ayrıca şu da unutulmamalıdır ki neoklasik iktisadın işgücü piyasalarının işleyişi ile ilgili görüşleri düşünüldüğünde, sermaye zengini ülkelerde emek faktörünün kıt olması nedeniyle emeğin fiyatının dolayısıyla ücretlerin, emek zengini ülkelerdeki ücretlere kıyasla daha yüksek olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkeler arasındaki bu ücret farklılıkları göçü de tetikleyen en önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Neoklasik yaklaşımın göç ile ilgili mikro analizine bakıldığında ise bireylerin yapmış olduğu fayda- maliyet analizine odaklanıldığı görülmektedir (Todaro, 1969).

Öncül olarak Dorothy Thomas (1938), Bogoue ve Hagood (1953) ve Simon Kuznets (1964)'in çalışmalarının oluşturduğu seçkinlik yaklaşımı ise göç olgusunu açıklamaya çalışan diğer önemli yaklaşımlardan bir diğeridir. Özellikle sonrasında J. R. Tulloch ve J. A. Millan (1973) ile Du Toit ve Safa (1975) tarafından yapılan çalışmalar ile derinlik kazanan seçkinlik yaklaşımına göre göç etme kapasitesinin başta eğitim olmak üzere, yaş, cinsiyet, ırk, medeni durum, sağlık ve diğer sosyal ve demografik unsurlardan etkilendiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda söz konusu çalışmalarda bireylerin seçkin özelliklere sahip olmasının göç etme kapasitelerini olumlu olarak etkilediği ifade edilmiştir.

1970'li yılların sonlarında Piore (1979) tarafından ortaya atılan ve göçü, gelişmiş sanayi ülkelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya bağlayan ikili işgücü piyasası yaklaşımı ise bir diğer önemli yaklaşımdır. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre göçü besleyen unsur gelişmiş sanayi ülkelerinin yapısal ihtiyaçlarıdır zira kapitalizm düşük ücretlerle olumsuz koşullarda bile çalışabilecek işgücüne ihtiyaç duymaktadır.

Bu durum gelişmiş sanayi ülkelerinde sermaye yoğun sektörler ve emek yoğun sektörler şeklinde ikili bir piyasa yapısı oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma koşullarının daha iyi olduğu sermaye yoğun sektörlerde daha ziyade yerli işgücü çalışırken çalışma koşullarının ve görece daha düşük ücret düzeyinin geçerli olduğu ve yerli işgücünün çalışmayı tercih etmediği emek yoğun sektörlerde ise göçmenler çalışmaktadır (Piore, 1986).

Diğer taraftan Harbison (1981), Sandell (1977) ve Mincer (1978) tarafından yapılan çalışmalarda göç kararının verilmesinde hanehalkının etkisine değinilmiştir. Ancak yine göç süreci üzerinde aile kararlarının etkilerini inceleyen ve göçün bir aile stratejisi olarak ortaya çıktığını ifade eden Stark (1991) tarafından yapılan çalışma ile ise emek göçünün yeni ekonomi teorisinin temelleri atılmıştır. Bu yaklaşıma göre gelirini göç süreci için riske edemeyen yoksul aile üyeleri ülkelerinde kalırken, daha fazla harcama yapabilecek üyeler ise göç sürecine katılmaktadır.

Uluslararası işgücü göçünde etkili bir faktör olarak görülen bir diğer etmende göçmenler arasındaki ilişkiler ağıdır ve bu yaklaşım ilişkiler ağı teorisi ile açıklanmaya çalışılmaktadır. İlişkiler ağı teorisi, ücret farklılıkları ya da istihdam politikalarına rağmen göçün neden devam ettiğini açıklamaya çalışmıştır. Bu noktada göçün ortaya çıkardığı masraflar ve riskler söz konusu bu ilişkiler ağı vasıtasıyla azaldığında ücret farklılıkları ve istihdam politikaları önemini kaybetmekte dolayısıyla ilişkiler ağı göç kararlarını etkilemektedir (Dustmann ve Glitz, 2005).

Massey vd., (1993)'e göre ise ilişkiler ağı teorisi göçün ilk başlarında, bireylerin gelirlerini artırma düşüncesinin, etnik dışlanmanın, uluslararası yerinden edilmenin vb. süreçlerin etkin olabileceğini ancak zaman içerisinde bu nedenler ortadan kalksa bile ortaya çıkacak göç ağları nedeniyle göç hareketlerinin süreklilik arz edeceğini ifade etmektedir. Göçmenler arasında kurulmuş olan ve kişisel ilişkilere dayalı olan ağların göçün maliyetini azaltması nedeniyle, göçten elde edilecek kazançların yüksek olacağı düşünülmektedir. Göçmen ağları göç veren ve alan ülkelerin göç politikalarından etkilenmekle birlikte, bu politikadaki herhangi bir yumuşama göçün gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Göçmenlerin göç edilen yerdeki uyum süreçleri açısından göçmen ağlarının iki işlev gördüğü ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisi, iş ve konut bulmaya yardımcı olma, ikincisi ise bunlar sayesinde uzun dönem uyum sorunlarının hafiflemesidir. Öte yandan, göçmen ağları, zıt yönde etkide bulunarak göçmenlerin yalnızca kendi grupları arasında bağ kurarak yerel nüfusla ilişki kurmalarını da zorlaştırabilir. Bu nedenle göçmen ağlarının sosyal ve ekonomik ayrışmalara neden olabileceği ileri sürülmektedir (Dietz, 1999). Göç hareketlerinin tamamında başlangıçta göç edenlerin çok önemli bir

kısının vasıflı, üretken, iyi eğitilmiş ve çok istekli olanlardan oluştuğu gözlemlenmektedir (Dietz, 1999).

Diğer taraftan Sassen (1988), Portes ve Böröcz (1989) tarafından yapılan çalışmalar ile bağımlılık teorisinin göç olgusu ile birleştirilmesi ve merkez-çevre kavramı noktasında göç kavramının açıklanmaya çalışılması literatüre ayrı bir boyut kazandırmıştır.

Bu bağlamda merkezde yer alan, ucuz işgücü ve hammadde ihtiyacı duyan ülkeler hem bu ihtiyaçlarını karşılamak hem de ürettikleri malları diğer pazarlamak noktasında çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadır.

Dolayısıyla merkez ülkelerde ihtiyaç duyulan ucuz işgücü göç veren çevre ülkelerden karşılanmakta böylece söz konusu işgücü dünya genelinde bir emek arzı ile emek talebi düzenlemesi oluşturmaktadır. Bu da ilerleyen süreç içerisinde gelişmiş merkez ülkelerin çevre ülkelerindeki niteliksiz işgücü yanında nitelikli işgücünü de kendisine çekerek asimetric bir bağımlılık ilişkisi yaratmasına neden olmaktadır.

Dolayısıyla bağımlılık teorisine göre uluslararası göç olgusu merkez ülkelerin çevre ülkeler üzerinde yaratmış olduğu egemenliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bu süreç çevre ülkelerin kalkınamama sorunları yaşamasına da neden olmaktadır.

Diğer taraftan, göç kavramını açıklamaya çalışan Dünya Sistemleri Teorisi de bağımlılık teorisi ile benzer noktalara değinse de bağımlılık teorisinden farklı olarak göç hareketlerini merkez ülkelerin kapitalist gelişme sürecinde ortaya çıkan bozulmanın bir sonucu olarak görmektedir.

Bu noktada Dünya Sistemleri Yaklaşımı, uluslararası göçün, giderek büyüyen küresel piyasaların ekonomik ve siyasal işleyişi sonucunda ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre, kapitalist ekonomik ilişkilerin çevre ülkelere nüfuz etmesi, kapitalist olmayan toplumlarda dışarıya göç etme eğilimi yüksek bir kesim yaratmaktadır. Dolayısıyla bu durum, piyasa dinamikleri ve küresel ekonomi yapıları tarafından türetildiği için uluslararası göçün, ülkeler arasındaki istihdam ya da ücret farklılıklarından çok fazla etkilenmediğini de iddia etmektedir (Massey vd., 1993).

Hoffmann-Nowotny (1981) tarafından geliştirilen Sosyal Sistemler Teorisine göre ise ikili işgücü piyasası teorisini tamamlayıcı niteliktedir. Bu teoriye göre göç, iktidar sorunları gibi yapısal gerilimleri ya da bireyin kendisine önemli gördüğü gerilimleri gidermek istemesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Göçmenler vardıkları ülkede arzu ettikleri statüye kavuşmayı umut etseler de, bu gerilimler genellikle azalmak yerine dönüşüm geçirmektedir.

Bireylerin ne denli başarılı oldukları ise, farklı sistemlerin “prestij zincirleri” içindeki küresel dağılımlarına dayanmaktadır. Bu sistemler içinde düşük kademede bir ülkeden göç eden bir bireyin, varış noktasında yüksek bir kademeye ulaşması zordur. Bu, toplumda daha alt sınıflarında yer alan mahalli bireylere iktidar ya da gelir anlamında yukarıya doğru hareket etme şansı verilirken, göçmenlerin en alt pozisyonlara mahkûm bırakılması anlamına gelmektedir. Bu teori göç konusunda ekonomik anlamda itici faktörleri göz ardı etmemekle birlikte, bu faktörleri diğer sosyal faktörlerin de dâhil olduğu daha geniş bir bağlamda ele almakta ve aynı zamanda göçmenlere göç ettikleri ülkelerde ya da sistemlerde ne olduğunu da değerlendirmektedir.

Göç olgusu ile ilgili bir diğer yaklaşım ise Modernleşme Okulu Yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre göç, geleneksel yapılar nedeniyle yaşam tarzı bağlamında görece daha az modern olan kırsal kesimde yaşayan ve bu geleneksel yapılara karşı çıkan bireylerin, modern yaşam tarzına ulaşmalarına imkân sağlayan büyük kentlere yönelmelerinin bir sonucudur.

Göç olgusu ile ilgili bir diğer önemli yaklaşım ise Göç Sistemleri Teorisidir ve Castles ve Miller (1998) tarafından yapılan çalışma bu noktada önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu bağlamda Göç Sistemleri Teorisi, iki veya daha fazla ülke arasındaki göç akımını birtakım unsurlara ve iktisadi, siyasal, sosyal, demografik, kültürel ve tarihsel bağlar gibi faktörlere odaklanmaktadır. Teori iki veya daha fazla ülke arasındaki bu tarihsel ve özgül bağlar ile, süreç halindeki göçün analizinde karmaşıklaşan itici ve çekici faktörlerin ayrıntılı açıklamasını yapmaya çalışmaktadır.

Ayrıca teori çok sayıda disiplini içine alarak diğer teorilerden de ayrılmaktadır. Göç sistemleri teorisi uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir.

sunmaktadır. Bu noktada birbiriyle ilişkili iki ya da daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşmaktadır. Göç hareketlerinin genellikle veren ve alan ülke arasında sömürgecilik, sosyal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlara dayanan ve önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığı ileri sürülmektedir.

Diğer taraftan bu teoriye göre göç hareketlerini anlamak için, makro, mikro ve ara yapılara bakmak gerekmektedir. Makro yapılar dünya piyasasının ekonomi politikasını, devletlerarası ilişkileri ve göç veren/alan ülkeler tarafından göçmen yerleşimini denetlemek amacıyla düzenlenen kanunları, yapıları ve uygulamaları içeren geniş çaplı kurumsal yapıları içermektedir. Mikro yapılar ise göç hareketinin başlaması ve devam etmesi, göçmenlerin inançları, diğer ülke, yolculuk organizasyonu, iş bulma, yeni çevreye uyum vb. hakkında bilgi ve kültürel/sosyal sermayeyi kapsamaktadır (Castles ve Miller, 1998).

Ara yapılar ise, göçmenler ile siyasal ve ekonomik kurumlar arasında aracı rol üstlenen bireyler, gruplar ve kurumları kapsamaktadır. Bu ara yapılar, işçi bulma örgütleri, avukatlar, acenteler, kaçakçılar ve diğer araçlar gibi çok sayıda yapıdan meydana gelmektedir (Castles ve Miller, 1998).

MATERYAL VE METOD

Materyal

Bu çalışmanın amacı 2015:01 - 2022:01 dönemleri arasında 85 aylık veri için bağımlı değişken İşsizlik Oranı (İÖ) ile bağımsız değişken Düzensiz Göç Sayısı (GS) arasında uzun ve kısa dönemli ilişki olup olmadığını analiz etmektir. Analize başlamadan önce kullanılacak serileri daha iyi araştırmak, sabit varyanslı hale getirmek ve aykırı gözlemlerin etkilerini minimuma indirmek amacı ile gerçek değerler yerine logaritmik değerleri kullanılacaktır. Bağımlı ile bağımsız logaritmik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı modeller kurulduktan sonra incelenen değişkenlerin durağanlık derecelerini saptamak için birim kök testlerinden en çok kullanılan ADF ve PP testleri uygulanmıştır. Değişkenler aynı düzeyde durağan olduğu için aralarında uzun dönemli ilişki olup olmadığını anlamak için Johansen eşbütünleşme analizi ve kısa kısa dönemli ilişki olup olmadığını varsa aralarındaki ilişkinin yönünü saptamak için Granger nedensellik analizi (UVAR) uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan işsizlik oranı verileri TÜİK resmi veri tabanından, düzensiz göç sayısı verileri ise T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik Komutanlığı resmi veri tabanından çekilmiştir.

Metod

İncelediğimiz veri setimize en anlamlı model kurulduktan sonra katsayıların ve modelin anlamlı olup olmadığı, sağlaması gereken diğer varsayımları sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Buna göre kurulan en uygun model Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. En Uygun Modele ait İstatistiksel Değerler

Model	Hata	AIC	LM	JB	White
$L\dot{I}O = 2,689 - 0,031LGS + ut$	0,131	- 1,217	0,125	0,378	0,547

Tablo 1 incelendiğinde göç sayısının işsizlik oranını negatif yönde etkilediği ayrıca kurulan model hatasının 0’a yakın ve Bilgi kriterinin (AIC) istenilen aralıkta olduğu görülmüştür. Ayrıca modelden elde edilen hataya ait test istatistik olasılık değerleri 0,05^den büyük olduğundan otokorelasyon (LM), normal dağılıma (JB) ve değişen varyans (White) problemi olmadığı görülmüştür. Değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler	Ortalama	Çarpıklık	Basıklık	Normallik (p)
LİÖ	2,452	-0,016	2,031	0,189
LGS	7,729	0,313	3,098	0,491

Tablo 2'ye göre değişkenlerin sıfır ortalama etrafında yayılım göstermediği ancak normal dağıldığı görülmüştür. LİO değişkeninin çarpıklık katsayısı negatif olduğu için sola çarpık ve basıklık katsayısı 3'den küçük olduğu için daha basık uçlu ve daha yaygın kuyruklara sahip olduğu söylenebilmektedir. LGS değişkeninin çarpıklık katsayısı pozitif olduğu için sağa çarpık ve basıklık katsayısı 3'den büyük olduğundan daha sivri uçlu ve daha kalın kuyruklara olduğu anlaşılmıştır.

Modeldeki değişkenlerin aynı düzeyde durağan olup olmadığını saptamak amacıyla literatürde en çok uygulanan birim kök testlerinden ADF ve PP testleri ile durağanlık derecelerini belirlenmiştir. İncelediğimiz zaman aralığında her bir değişkenin süreci grafiksel olarak incelendiğinde hepsinde sabit terim ve trend olduğundan analiz sonucu değişkenlerin hesaplanan ADF ve PP birim kök test istatistik değerleri Tablo 3'de verilmektedir.

Tablo 3. Değişkenlerin ADF ve PP Birim Kök Test İstatistik Değerleri

Değişkenler	ADF		PP		Durağanlık Derecesi
	Düzyey	1. Fark	Düzyey	1. Fark	
LİO	-3,197	- 7,346*	-3,136	- 7,002*	I(1)
LGS	-2,703	- 7,926*	-2,937	- 7,875*	I(1)
Tablo Değeri	-3,465	-3,466	-3,464	-3,465	

*: %5 anlamlılık düzeyine göre ilgili serilerin hangi seviyede durağan olduğunu göstermektedir.

ADF ve PP test istatistik değerleri mutlak değerce %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinden büyük çıkarsa “seri birim kök içerir” şeklinde kurulan H0 hipotezi reddedilir ve incelenen serinin durağan olduğu söylenir. Buna göre Tablo 3 incelendiğinde incelenen değişkenlerin düzeyde durağan olmadığı ancak birinci farkında durağan olduğu görülmüştür. Değişkenlerin hepsi aynı düzeyde durağan olduğundan aralarında uzun dönemli ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Johansen eşbütünleşme testleri (λ_{max} ve λ_{trace}) kullanılacaktır.

Veri setimiz aylık olduğundan maksimum gecikme uzunluğu 12 alındığında Akaike Bilgi Kriterine (AIC) göre optimal gecikme uzunluğu 3 bulunmuş ve kurulan VAR modelinde otokorelasyon olup olmadığı da kontrol edilmiştir. Buna göre hesaplanan Johansen eşbütünleşme test istatistik değerleri Tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4. Değişkenlerin Eşbütünleşme Test İstatistik Değerleri

Optimal Gecikme Uzunluğu	Bilgi Kriteri	Johansen Model Tipi	λ_{trace}	Tablo		Tablo	
				λ_{trace}	λ_{max}	λ_{max}	λ_{max}
3	AIC	None (No Intercept + No Trend)	10,089	12,231	10,028	11,225	

Hesaplanan λ_{trace} ve λ_{max} test istatistik değerleri %5 anlamlılık düzeyinde tablo değerinden büyük olursa “seriler arasında uzun dönemli ilişki yoktur” şeklinde kurulan H0 hipotezi reddedilir. Tablo 4 incelendiğinde hesaplanan λ_{trace} ve λ_{max} test istatistik değerleri tablo değerlerinden küçük olduğundan modeldeki değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Aynı dereceden durağan olduğu, aralarında uzun dönemli ilişki saptanmadığı için kısa dönemli ilişki olup olmadığını ve ilişkinin yönünü saptamak için değişkenlerin durağanlık derecesi kadar farkı alınarak yapılan Granger nedensellik analizinden kısıtlanmamış VAR (UVAR) modeli tercih edilmiştir. Yeni kurulan model için tekrardan optimal gecikme uzunluğu 2 olarak belirlenmiş ve otokorelasyon olup olmadığı kontrol edilmiştir. Analiz sonucu oluşan nedensellik olasılık değerleri ve ilişkinin yönü Tablo 5’de verilmektedir.

Tablo 5. UVAR Granger Nedensellik Olasılık Değerleri

Optimal Gecikme Uzunluğu	Bilgi Kriteri	LGS → LİO	LİO → LGS
2	AIC	0,0248*	0,2719

*: Değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişki olduğunu göstermektedir.

Hesaplanan UVAR test istatistik olasılık değeri 0,05 değerinden küçük olursa “değişkenler arasında kısa dönemli ilişki yoktur” şeklinde kurulan H0 hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilir. Tablo 5 incelendiğinde çalışmamızın amacı kapsamında bağımlı değişken işsizlik oranı için olasılık değeri 0,05’den küçük olduğundan değişkenler arasında tek yönlü kısa dönemli ilişki saptanmış ve düzensiz göç sayısının işsizlik oranı üzerinde etkisinin olduğu veya işsizlik oranının düzensiz göç sayısından etkilendiği anlaşılmıştır. Ancak düzensiz göç sayısı için olasılık değeri 0,05’den büyük olduğundan değişkenler arasında kısa dönemli ilişki saptanamamış ve işsizlik oranının düzensiz göç sayısı üzerinde etkisinin olmadığı veya düzensiz göç sayısının işsizlik oranından etkilenmediği anlaşılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada işsizlik oranı ile düzensiz göç sayısı arasındaki ilişki 2015:01 - 2022:01 aylık verilerine göre analiz edilmiştir. İncelenen değişkenlerin durağanlık dereceleri aynı olduğundan uzun dönemli ilişki için Johansen eşbütünleşme analizi, aralarında uzun dönemli ilişki saptanmadığı için kısa dönemli ilişki olup olmadığını anlamak için UVAR nedensellik analizi tercih edilmiştir.:

Bağımlı değişken işsizlik oranı ile bağımsız değişken düzensiz göç sayısı arasında tutarlı Logaritmik-Logaritmik model kurulmuştur. Düzensiz göç sayısının işsizlik oranını negatif yönde etkilediği anlaşılmıştır. ADF ve PP testleri ile değişkenlerin birinci farkında (I(1)) durağan olduğu görülmüştür. Değişkenler aynı düzeyde durağan olduğu için Johansen eşbütünleşme analizi ile değişkenler arasında herhangi bir uzun dönemli ilişki görülmemiştir.

UVAR Granger nedensellik analizi ile değişkenler arasında kısa dönemli ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. İşsizlik oranı için tek yönlü kısa dönemli ilişki saptanmış ve düzensiz göç sayısının işsizlik oranını etkilediği saptanmıştır. Ancak düzensiz göç sayısı için kısa dönemli ilişki saptanamamış ve işsizlik oranının düzensiz göç sayısını etkilemediği saptanmıştır.

Referans

- Bogue, D.J. & Hagood, M. (1953), Subregional Migration in the United States 1935-1940, Differential Migration in the Corn and Cotton Belts, Oxford. Ohio, Scripps Foundation Studies in Population Distribution, No. 6.
- Castles, S. & Miller, M.J. (1998), The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, MACMILLAN Press Ltd. London.
- Determinants and Modes of Incorporation, International Migration Review, 23, 3, 615-616.
- Dietz, B. (1999), Ethnic German Immigration from Eastern Europe and the former Soviet Union to Germany: the Effects of Migrant Networks, IZA Discussion Paper No. 68.
- Du Toit, B.M. & Helen, I.S. (1975), Migration and Urbanization, Mouton Publishers.
- Dustmann C. and Glitz, A. (2005). “Immigration, Jobs and Wages: Theory, Evidence and Opinion”, Centre for Research and Analysis of Migration, CEPR, London.
- Harbison, S. F. (1981), Family Structure and Family Strategy in Migration Decision Making, G.D. Long and R. Gardner (edt.) Migration Decision Making, in Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries, New York: Pergamon Press.

- Hoffmann-Nowotny, H. J. (1981), A Sociological Approach Toward a General Theory of Migration, M. Kritz, L.L. Lim and H. Zlotnik (ed.), in *Global Trends of Migration*, New York: Centre for Migration Studies.
- Kuznets, S. (1964), Introduction: Population Redistribution Migration and Economic Growth, In *Population Redistribution and Economic Growth, United States, 1870-1950*, ed. H. T. Eldridge and D. S. Thomas. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J.E. (1993), Theories of International Migration: A Review and Appraisal, *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.
- Mincer, J. (1978), Family Migration Decisions, *Journal of Political Economy*, 86(5), 749-774.
- Piore, M.J. (1979) *Birds of Passage. Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Portes, A. & Böröcz, J. (1989), Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on Its
- Ravenstein, E. G. (1885) "The Laws of Migration", *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 42 - 43.
- Ravenstein, E.G. (1889), The Laws of Migration, *Journal of the Royal Statistical Society*, 52, 2, 241-305.
- Sandell, S. H. (1977), Women and Economics of Family Migration, *The Review of Economics and Statistics*, 59(4), 406-414.
- Sassen, S. (1988), *The Mobility of Labor and Capital: A Study in International Investment and Labour Flow*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Stark, O. (1991), *The Migration of Labor*, Cambridge: Basil Blackwell.
- T.C. İçişleri Bakanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı İstatistiki Veri Tabanları, <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri>
- Thomas Dorothy S. (1939), Migration, Marriage and Divorce, *Rural Sociology*, 4: 155.
- Todaro, M. P. (1969), A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries, *American Economic Review*, 59, 138-148.
- Tulloch, J. R. & Millan, J. A. (1973), A Micro-Analytic Model of Migration Behaviour. *Regional Science Perspective*, 3, 105-127.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) İstatistiki Veri Tabanı, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>.

Conflict of Interest

The authors have declared that there is no conflict of interest.